

intrinseco efficacibus, & prædeterminantibus voluntatem creatam, fatum in res humanas inducitur, cùm talia decreta non minus sint firma, inflexibilia, & immutabilia, quam constellaciones syderum, & cursus planetarum, in quibus Ethnici olim fatum constituebat. Unde Lessius de cœlesti illa ferrea & adamantina appellat: Ergo illa non sunt admittenda.

19. Respondeo primò, idem fuisse olim objectum Augustino à Semipelagianis, ut constat ex D. Prospéro in epistola ad Augustinum, ubi referens præcipuas contra ejus doctrinam Massiliensem querimonias, ait quod illi conqueriebantur ex ejus doctrina fatalem quandam necessitatem induci. Unde Faustus Semipelagianorum coripheus lib. 10. de libero arbitrio cap. 4. doctrinam Augustini, suppetro tamen ejus nomine, impugnans, sic ait: *Sub pietatis fronte, gentilitatis malum, & inter gratia vocabulum, absconditum erit fatale decretum.* Et cap. 12. *Recedat hinc originalis definitio, vel fatalis.*

Respondeo secundò, quod si nomine fati intelligatur divina providentia, suo æterno & immutabili decreto prædefiniens & prædeterminans cuncta quæ fiunt in mundo, fieri juxta naturam & conditionem causarum à quibus proveniunt, id est libera liberè, & necessaria necessariò, nullum est inconveniens admittere fatum, quamvis non debeamus hoc nomine uti, quia non convenit Catholicos habere nomina communia cum Gentilibus. Ita enim expressè docet D. Thomas quodlib. 12. supra citato, & probat ex Augustino dicente: *Si quis hoc modo intelligat fatum, sententiam reueat, linguam corrigat, & non dicat fatum, sed providentiam Dei.* Similia habet Augustinus lib. 2. contra duas Epist. Pelagian, ubi haec scribit: *Nec sub nomine gratia fatum afferimus, quia nullis hominum meritis Dei gratiam dicimus antecedit: si autem quibusdam omnipotentissimam Dei voluntatem placeat fati nomine nuncupare, prophanas quidem verborum novitates devitamus, sed verbis contendere non amamus.*

20. Magnum porrò ac notabile reperitur discri-
men inter decretum prædeterminans, & fatum rigorose sumptum, quod Gentiles olim admittebant: istud enim erat à causis omnino extrinsecis voluntati, nimirum à syderibus & corporibus cœlestibus; illud verò procedit à Deo, qui cùm sit auctor & principium ipsius voluntatis, magisque habeat in sua potestate voluntates hominum, quam ipsi suas, non se haber ut agens extrinsecum respectu voluntatis nostræ, sed inter causas illius internas reputatur, ut latius infra declarabitur. Unde licet fatum Gentilium necessitatem inferret voluntati, & ab ea tolleret potentiam ad oppositum, non tamen decretum prædeterminans, quod potius talis potentiam fovet, conservat, & firmat, ut ex infra dicendis constabit. Unde immerito decreta prædeterminantia, *ferrea & adamantina* à Lessio appellantur, cùm suavissima sint, & naturæ at conditione causarum secundarum quas movent, proportionata & accomodata. Verius sanè de cœlesti indifferentia quæ Deo assingunt defensores scientia mediæ, *vitrea & plumbea* nuncupari possent: vitrea quidem, quia, ut verbis Augustini utat, *tacent vanitate, sed franguntur veritate:* plumbea verò, quia significationem & determinationem à voluntate humana expectant.

21. Probatur primò ratione fundamentali: Concursus simultaneus non salvat in Deo rationem primæ causæ, respectu nostrorum actuum liberorum: Ergo necessariò admittendus est concursus prævius, qui physica prædeterminatione à Thomis appellatur. Consequentia patet, Antecedens probatur: Concursus indifferens, prout à Deo, & à voluntate determinandus, non sufficit ad rationem causæ primæ: Sed concursus simultaneus est indifferens, prout à Deo, & à voluntate determinandus, ut docent Adversarij: Ergo non sufficit ad rationem causæ primæ. Major probatur: Concursus in quo Deus magis subordinatur creature, quam creatura Deo, non sufficit ad rationem primæ causæ: Sed in concursu indifferenti, prout à Deo; & determinato, prout à voluntate, magis subordinatur Deus creature quam creatura Deo: Ergo talis concursus ad rationem primæ causæ non sufficit. Major constat, est enim contra primæ causæ perfectionem subordinati secundæ, Minor verò sic ostenditur. Quia voluntas creata non potest actum liberum elicere sine concursu divino, subordinatur Deo in productione actus liberi, ut Adversarij docent: Sed Deus non potest actum liberum causare sine concursu voluntatis, & alias voluntas creata determinat concursum divinum, si ille sit indifferens prout à Deo, seu indifferenti modo voluntati oblatus: Ergo in hoc modo concurrendi, magis subordinatur Deus voluntati, quam voluntas Deo.

22. Ex hoc intelliges, quod ut in Deo ratio primæ causæ salvetur in ordine ad actus liberos, debet ad illos concurrere concursus prævio determinante concursum voluntatis creatæ. Tum quia omnis causa debet esse prior, saltem natura & causalitate, suo effectu. Tum etiam, quia concursus indifferens non potest causare determinationem nostra voluntatis, sicut calidum non potest produci à frigido, nec album à nigro. Tum denique, quia ut Deus tanquam prima causa influat in consensum liberum voluntatis creatæ, debet voluntas creata subordinari Deo in illius productione: Sed nisi ab ipso ut determinante dependeat, illi non subordinatus: Ergo nec ab illo ut prima causa dederit. Minor probatur: Quod voluntas creata non possit actum liberum efficere sine concursu divino, non sufficit ut subordinetur Deo in illius productione: Ergo ut hæc subordinatio salverit, debet dependere à Deo, ut illius concursum determinante. Consequentia patet, probatur Antecedens. Deus non potest efficere actum liberum voluntatis creatæ, sine concursu illius, & tamen Deus non subordinatur voluntati creatæ in productione actus liberi, est enim contra rationem primæ causæ subordinari secundæ: Ergo quod voluntas creata non possit actum liberum efficere sine concursu divino, non sufficit ad hoc ut illum eliciat, ut subordinata Deo, nec consequenter ad hoc ut Deus tanquam prima causa ad illum concurrat.

23. Probatur secundò necessitas physice prædeterminationis respectu voluntatis creatæ, ratione desumpta ex D. Thoma 2. physic. lect. 8. ubi sic discutitur: *Sicu potentia motiva quæ est ad utrumlibet, non exit in actu nisi per potentiam appetitivam determinetur ad unum, ita nihil quod est ad utrumlibet exit*

§. III.

Deus physicè prædeterminat voluntatem ad suos actus liberos elicendos.

DE VOLUNTATE DEI.

73

exit in actu, nisi per aliquid determinetur ad unum, quia id quod est ad utrumlibet, est sicut ens in potentia, potentia autem non est principium agendi, sed solum actus; unde ex eo quod est ad utrumlibet nihil sequitur, nisi per aliquid aliud quod determinat ad unum. Similia habet 3. contra Gent. cap. 2. ubi haec scribit: Quod indifferenter se habet ad multa, non magis unum operatur quam aliud, unde à contingente ad utrumque, non sequitur aliquis effectus, nisi per aliquid per quod ad unum determinetur. Atqui voluntas creata ex se est principium indeterminatum & indifferens ad utrumlibet, & ad multa indifferenter se habet: Ergo nusquam exibit in actu determinatum, nisi prius saltē natura determinetur ab aliquo agente extrinseco, scilicet Deo.

24. Respondet Suarez lib. 3. de auxiliis cap. 42. & 43. quod voluntas nostra, quamvis sit indifferens & in potentia ad suos actus, tamen propter eminentiam suæ virtutis, & propter suam libertatem ac perfectum dominium quod habet in suos actus, est virtualiter in actu, ac proinde non indiget determinari & reduci in actu ab aliquo agente extrinseco, sed potest seipsum determinare & in actu reducere.

25. Sed contra: Quamvis voluntas ratione suæ libertatis habeat dominium in suos actus, illud tamen non est supremum & absolutum, sed dependens à Dei dominio, eique subordinatum: Ergo licet possit in suo ordine, & ut secundum liberum, ac secundum movens, se determinare, & in actu reducere, id tamen praestare nequit, nisi cum subordinatione ad primum liberum, & primum movens, subinde ne nisi dependenter ab ejus motione & determinatione. Unde præclarè D. Thomas 1. 2. qu. 109. art. 2. ad 1. *Homo est dominus suorum actuum volendi & non volendi, propter deliberationem rationis, qua potest electi ad unam partem vel ad aliam: Sed quod deliberet vel non deliberet, et si ejusmodi etiam sit dominus, oportet quod hoc sit per deliberationem præcedentem, & cum hoc non procedat in infinitum, oportet quod finaliter deveniat ad hoc quod liberum hominis arbitrium moveatur ab aliquo exteriori principio, quod est supra mentem humanam scilicet Deo.*

26. Dices, hoc solum probare, voluntatem humanam debere præmoveri & prædeterminari à Deo, ad volitionem boni in communi, & primam intentionem finis, ex qua postea se mouere & determinare potest ad electionem mediorum, & volitionem bonorum particularium. Unde idem S. Doctor 1. 2. qu. 9. art. 6. ad 3. sic ait: *Deus mouet voluntatem hominis ut universalis motor ad universale objectum voluntatis, quod est bonus, sed homo per rationem se determinat ad volendum hoc vel illud, quod est verè bonus, vel apparet bonus.*

27. Sed contra: A principio indifferenti, ut indifferentis est, non potest exire actus determinatus, nisi prius determinetur ab alio, ut ait D. Thomas locis supra relatis: Sed posita prima intentione finis, & amore boni in communi, voluntas adhuc manet indifferentis ad electionem hujus vel alterius medij, & ad volitionem hujus vel illius boni particularis: Ergo adhuc eget à Deo determinari. Unde S. Doctor loco citato solum intendit constitutre discrimen inter motionem Dei in ordine ad bonum ut sic, & in ordine ad bona particularia, consistens in eo quod ad primam adquædat applicat & determinat voluntatem, ipsa solum elicitive concurrende, sed non se applicante & determinante: in ordine autem ad bona particularia, voluntas creata

I. Pars.

non solum elicitive, sed etiam applicative concurret, applicando & determinando seipsum, non quidem ut primum applicans & determinans, sed ut secundum, & consequenter sub motione, applicatione, & prædeterminatione Dei, ut primi momentis, applicantis, & determinantis. Ex quo non sequitur quod à Deo non prædeterminetur ad volitionem bonorū particularium, sed potius oppositū.

28. Probatur tertio ratione ostendente necessitatem physice prædeterminationis in ordine ad actus supernaturales: Deus per gratiam prævenientem verè & propriè efficit in nobis determinationem voluntatis ad bonum: v. g. ad credendum mysteriis revelatis, vel ad diligendum Deum super omnia: Sed id præstare nequit, nisi per gratiam physicè prædeterminantem: Ergo illa admittenda est. Major est certa de fide, & constat ex Tridentino less. 6. cap. 7. definiante exordium justificationis in adultis, à præveniente Dei gratia sumendum esse: tale verò exordium incipit à determinatione liberi arbitrij, quā infidelis se determinat ad credendum mysteriis sibi revelatis, vel fidelis ad contentendum sue vocationis, & ad diligendum Deum super omnia. Minor vero, in qua est difficultas, sic ostenditur. Motio moralis non est vera & propria efficientia, sed impropria tantum & metaphorica, magisque pertinet ad genus causæ finalis, quam efficientis; movet enim solum objectivè, & exhibendo voluntati bonitatem, quæ convenientia suæ eam allicit; ut constat exemplo pueri, qui ostensione pomi moraliter movetur & excitatur ad currendum; quis enim dicat, hanc moralem excitacionem esse verè & propriè causam efficientem cursus illius? Ergo Deus per gratiam moraliter tantum excitantem, non potest verè & propriè in nobis efficere determinationem voluntatis ad bonum, sed duntaxat per gratiam physicè prævenientem & prædeterminante.

29. Dices, Deum determinationem verè & propriè in nobis causare, per gratiam cooperationis & coefficientiæ, seu per concusum simultaneum ordinis supernaturalis, quo una cum voluntate in eis consenserit & determinationem influit.

Sed contra primò: Tridentinum citatum docet exordium nostra justificationis (subindeque determinationem voluntatis ad credendum vel diligendum Deum super omnia, à qua exordium justificationis incipit) à Dei gratia præveniente procedere: Sed gratia cooperationis & coefficientiæ, non est præveniens, sed concomitans: Ergo ab illa non procedit primum nostra justificationis exordium.

Contra secundò: Concursus simultaneus, juxta principia Adversiorum, est indifferens, seu indifferenti modo voluntati oblatus: Ergo tantum abest quod voluntatis nostræ determinationem, verè & propriè causet, quin potius eam à voluntate supponat vel expectet, ut Deus determinat in nos actus liberos influat, seu ut decreti divini indifferentia, suspensio, & indeterminatio tollatur & resolvatur, ut constat ex dictis §. præcedenti,

§. IV.

Prædeterminatione physica est de mente D. Thome.

30. Probatur primò: Admissò decreto prædeterminante, non potest negari prædeterminatione physica, cum illa sit executio & causalitas talis decreti, & ab illo, ut radius à Sole, rivilus à fonte, & effectus à causa, proficiat: Sed D. Thomas admittit decretum prædeterminans, cùm afferat quodlib. 12. art. 4. omnia à divina providentia esse præ-

G determinata,

determinata, ut constat ex dictis §.1. Ergo & prædeterminationem physicam.

Probatur secundò: Concursum prævius, & physica prædeterminatione, idem sonant: Sed D.Thomas admittit concursum prævium: Ergo & physicam prædeterminationem. Major constat, Minor probatur ex D.Thoma quæst. 3. de potentia artic. 7. ad 3. ubi sic ait: *In operatione quā Deus operatur movendo naturam, non operatur natura, sed ipsa natura operatio, est etiam operatio virtutis aivina.* Quibus verbis S.Doctor exprefse distinguit in Deo duplicum concursum, unum qui est à solo Deo, ipsa natura non operante, qui proinde prævius est, & operationem causæ secundæ, prioritate saltem naturæ antecedit; alterum qui identificatur cum prædicta operatione, & hic est concursus simultaneus, qui est ipsam operatio causæ secundæ, prout à Deo simul influente dependet. Unde subdit ibidem in resp. ad 4. quod tam Deus quam natura immediatè operantur, licet ordinantur secundum prius & posterius.

31. Probatur tertio: Nomine prædeterminationis physicæ, nihil aliud intelligunt Thomistæ, quam virtutem quandam fluentem & transeuntem, per quam Deus movet & applicat causas secundas ad operandum: Sed talen virtutem admisit D.Thomas: Ergo & physicam prædeterminationem. Major constat, Minor probatur ex loco citato de potentia in resp. ad 7. ubi S.Doctor hæc scribit: *Virtus naturalis que est in rebus naturalibus in sua institutione collata, inest eis ut quadam forma habens efferatum, sed quod à Deo sit in re naturali quo actualliter agat, est ut intentio sola, habens esse quoddam incompletum, per modum quo colores sunt in aere (nimis inesse intentionali, ratione specierum quæ illas repræsentant) & virtus artis in instrumento artificis.* Hoc testimonium adeò manifestum est, ut Conimbricenses 2.physic. cap.7. quæst.14. artic.1. ingeniti fateantur, D.Thomam ibi admisisse concursum prævium, moventem & applicantem causas secundas ad operandum, quæ est ipsa physica præmotio, seu prædeterminatione, quam admittunt Thomistæ. Illorum verba sunt: *Circa modum quo Deus cum causis secundis ad eam operationes & effectus concurrit, se offert celebris opinio D.Thoma quæst.7. de potentia artic.7. ejusque sectatorum, Capreoli, Ferrariensis, & aliorum, existimantium omnes causas secundas, antequam operentur, accipere à Deo influxum quandam & motum, qui sit quasi esse intentionale divina virtutis, quo ad promendum actiones excitentur, eo modo quo artium instrumenta, ut dolabra, & scythes, præviæ motionem à fabro accipiunt, cum ad opus conficiendum applicantur.* Similia habet Azorius lib.1.inf. moral.cap.21. quæst.8. ubi hæc scribit: *Ostavò quaritur, an Deus, quando cum natura vel voluntate operatur, ipsam moveat & applicet ad agendum?* S.Thomas aperiè sic ait: *Deus non solum dat formas rebus, sed etiam conservat eas, & applicat &c. Ceterum mihi videtur verissima D.Thoma sententia, eam enim planè videntur Augustinus tradere &c.* Item Perierius lib.8. de causis cap.8. In eo (inquit) quod adjungit D.Thomas, causas secundas, & in his voluntatem nostram, à Deo moveri, applicari, & determinari ad agendum, licet nonnulli differentiant Theologi, ego tamen manibus pedibusque, in eam sententiam per quamlibenter eo. Similia scribit Bellarminus lib.4. de lib. arbitri. cap.16. Altera ratio (inquit) conciliandi libertatem humanam cum cooperatione divina, & fortasse etiam probabilior, est juxta sententiam S.Thoma, qui doceat cooperationem divinam ita con-

currere cum causis secundis, etiam liberis, ut non solum eis dederit & conservet virtutes operatrices, sed etiam eas moveat & applicet ad opus, ut cognoscere potest ex 1. parte quæst.105. artic.5. & lib.3. contra Gent. cap.70. & quæst.3. de potentia artic.7. Qua sententia valde consentanea est, sum Scriptura, quæ dicit nos in Deo esse, vivere, & moveri; tam etiam ratione & ordini quem habet causa prima cum secundis. De-

*mum libellus de ratione studiorum, compositus à sex Patribus Societatis, & impressus Romæ in Collegio Societatis, iussu Propositi Generalis, anno 1586. qui pro regula Lectoribus omnibus Societatis traditur, §. De opinionum deleitu in Theologica facultate, sic dicitur: *In Theologia doctrinam S.Thome, ut caverit 4. parte constitutionum cap.14. nostri sequantur, exceptis paucis: Et postea explicans quæ sint illa pauca qua sequi non tenentur, num. 6.inter alia, istam D.Thomæ sententiam recenset: Causas secundas esse propriè & univocè instrumenta Dei, & cum operantur, in eas primum inservire, ant eas movere.* Hac de verbo ad verbum ex exemplari hujus libri editionis anni 1586. quod in Conventu nostro Tolosano asservatur, transcripsi. Unde mirum est quod aliqui Patres Societatis, hæc in tali libro haberi, negare ausi fuerint. Hac testimonia aperte demonstrant, concursum prævium quo Deus movet & applicat causas secundas ad agendum, esse de mente D.Thomæ cum firmum (ut ait Novatianus c.18. de Trin.) genus probationis sit, quod ab Adversariis sumitur, ut veritas etiam ab ipsis inimicis veritatis probetur.*

32. Probatur quartò: Juxta D.Thomam Deus physicè movet omnes causas secundas: Ergo & illas physicè præmoveat & prædeterminat. Antecedens constat ex 1. parte quæst.105.artic.5. ex prima secundæ quæst.109.artic.1. ex libro 3. contra Gent. cap.70. & ex quæst.3. de potentia artic.7. ubi docet Deum omnes causas secundas ad suas operations movere, quod non potest intelligi de motione morali (cum causæ naturales, ut pote rationis expertes, illius capaces non sint) sed solum de physica. Consequentia vero probatur ex eodem S.Doctore 3. contra Gent. cap.149. ubi sic habet: *Motio moventis precedit motum mobilis ratione & causa, id est prioritate rationis & causalitatis.* Quam doctrinam desumpsit ex Aristotele 4. metaphys. textu 23. dicente: *Movens natura prius est moto:* Ergo si Deus physicè movet omnes causas secundas ad operandum, physicè illas præmoveat.

33. Probatur quintò: Motio ab intrinseco efficax, cum qua non potest componi dissensus, est physicè prædeterminans: Sed D.Thomas talem motionem admittit: Ergo & motionem physicè prædeterminantem. Major constat, minor probatur ex eodem S.Doctore 2.2. quæst.24.art.11. ubi sic ait: *Virtus Spiritus Sancti infallibiliter operatur quocumque voluerit: unde impossibile est hoc duo simul esse vera, quod Spiritus Sanctus velit aliquem movere ad actum charitatis, & quod ipse charitatem amittat peccando.* Et 1.2. quæst.10.artic.4. ad 3. Si Deus movet voluntatem ad aliquid, impossibile est ponere quod ad illud voluntas non moveatur.

§. V.

Solvuntur objectiones.

34. Objiciunt primò Adversarij: D.Th. in 2.dist. 39. qu.1.art.1.in corp. sic habet: *Ipsa potentia voluntatis, quantum in se est, indifferens est ad plura, sed quod determinat exeat in hunc actum vel illum, non est ab alio determinatè (vel ut quidam codices manucri- pti*

pti habent, non est ab alio determinante) sed ab ipsa voluntate: Ergo, iuxta D.Thomam, voluntas non prædeterminatur à Deo.

Respondeo cum eruditio Patre Nicolai, in nota marginali ad hunc locum, S.Doctorem ibi solum negare, quod ut voluntas determinat in hunc vel illum actum exeat, non est ab alio determinante creata, naturali, ad idem genus vel eundem ordinem pertinente; sed non excludere, esse à Deo ut primo agente, determinante voluntatem creatam, sibi subordinatam, determinatione conformi ejus connaturali exigentia, hoc est non necessitante, sed efficiente ut infallibiliter agat liberè.

35. Ex hoc facile intelliges aliud D.Thomæ testimonium, desumptum ex quæst.3. de malo artic. 3. ad 5. ubi sic ait: *Voluntas cum sit ad utrumlibet, per aliquid determinatur ad unum, scilicet per consilium rationis, neque oportet hoc esse per aliquid agens extrinsecum.* Nam S.Doctor his verbis solum intendit excludere agens extrinsecum creatum, non verò agens in creatum, quod est auctor & causa ipsius voluntatis, & motus ejus. Istud enim semper excipit, ut constat ex 3.libro contra Gent. cap.83. ex 1.p. quæst.3.artic.1.ad 3. & quæst.105.artic.4. ad 1. & 2. & ex quæst.2. de verit. artic. 9. ubi sic ait: *Ex parte voluntatis mutare actum voluntatis non potest, nisi quod operatur intra voluntatem, & hoc est ipsa voluntas, & id quod est causa esse voluntatis, quod secundum fidem solus est Deus.* Idem docet Scotus in 4. dist.49. quæst.6. §. dico ergo, ubi sic ait: *Contra naturam voluntatis est determinari à causa inferiori, quia hoc ipso non est superior; non est autem causa in inferiori, quia hoc ipso non est superior; non est autem causa in superiori, scilicet Deo.*

36. Objiciunt secundò Adversarij duo S.Thomæ testimonia, desumpta ex lib.2.sent. Primum habetur dist.25. quæst.1.artic.1. ad 3. ubi sic ait: *Determinatio actionis & finis in potestate liberi arbitrij constituitur, unde remanet sibi dominium sui actus, licet non ita sicut primo agenti.* Alterum dist.28. quæst.1.artic.1. ubi haec scribit: *Non esset homo liberi arbitrij, nisi ad eum determinatio sui operis pertineret, ut ex proprio iudicio eligeret hoc vel illud.*

37. Verùm hæc ne leviter quidem attingunt physicam prædeterminationem. Nam in primo loco S.Doctor solum intendit, quod electio & determinatio actionis est in potestate liberi arbitrij, tanquam secundi liberi, & secundi determinantis, ac proinde non excludit subordinationem & dependentiam à motione & determinatione primi liberi, sed potius illam includit. Quare subdit: *licet non ita sicut primo agenti.* Quia ultima verba aperte declarant, determinationem nostræ voluntatis non ita esse in ejus potestate, quod non etiam descendat à supra Dei potestate, illam causante; quia dominium quod habet voluntas in suos actus, non est supremum, sicut illud quod competit primo agenti. Unde idem S.Doctor quæst.3. de potentia artic. 7.ad 13. *Voluntas dicitur habere dominium sui actus, non per exclusionem causa prima, sed quia causa prima non ita agit in voluntatem, ut eam de necessitate ad unum determinet, sicut determinat naturam, & ideo determinatio actus relinquitur in potestate rationis & voluntatis.* Ex quo patet ad secundum testimonium, nam S.Thomas solum intendit quod homo non esset liberi arbitrij, nisi ad eum, ut ad secundum liberum, & secundum determinans, determinatio sui operis pertineret, & nisi haberet dominium in suos actus, subditum tamen ac subordinatum supremo Dei domino, qui ut ait Augustinus, magis habet in sua potestate voluntates hominum, quam ipsi suæ.

I. Pars.

38. Objiciunt tertio: D.Thomas quodlib.1.art.7.ad 2. ait: *Sic Deus movet mentem humanam ad bonum, quod tamen potest huic motioni resistere:* At si motio divina prædeterminaret physicè voluntatem humanam ad opus bonum, non posset voluntas illi resistere: Ergo D.Thomas censet, Deum non prædeterminare physicè voluntatem humanam.

Respondeo negando sequelam Minoris, voluntas enim cuicunque motioni divinæ potest resistere, seu dissentire, cum hoc tamen discrimine, quod motioni purè excitanti, & præbenti auxiliū tantum sufficiens, potest resistere seu dissentire, tam in sensu composito, quam diviso; seu potentia antecedenti, & consequenti; imò de facto voluntas huic motioni resistit, eamque abjicit & privat effectu ad quem principaliter & ultimò ordinatur: motioni verò physicè prædeterminanti, & præbenti auxilium efficax, voluntas nunquam de facto resistit; illa enim (ut ait Augustinus) à nullo duro corde resistitur, ideo quippe tribuitur, ut cordis duritia primitus asperatur: potest tamen illi resistere, in sensu diviso, & potentia antecedenti, non tamen in sensu composito, & potentia consequenti. Unde D.Thomas 1.2. qu.10.art.4. ad 3. *Si Deus moveret voluntatem ad aliquid, impossibile est ponere, quod voluntas ad illud non moveatur, non tamen est impossibile simpliciter.* Nec valet si dicas, quod si voluntas possit resistere divinæ motioni in sensu diviso, seu potentia antecedenti, poterit illam frustrare suo effectu, & irritam ac inefficacem reddere. Nam in hoc consistit efficacia talis motionis, quod relinquit in homine potentiam sibi resistendi, & invictam non resistendi voluntatem conferat. Unde S.Thomas hic qu. 19.art. 8. ad 2. *Ex hoc ipso quod nihil voluntati divina resistit, sequitur quod non solum sicut ea qua Deus vult fieri, sed quod sicut continenter vel necessariò, quia sic fieri vult.*

Alia D.Thomæ testimonia, quæ nobis objicit Petrus à S.Joseph Fuliensis, in opusculo, quod D.Thomas defensionem appellat, omni profluo difficultate carent, & à nobis exposita sunt in Clypeo Theologiae Thomisticæ, tract. de actibus humanis disp.6.art.2.§.13. & sequentibus, unde illa hic prætermittimus, ne Lectori tedium ingeramus.

§. V. I.

Concordia libertatis creata cum decreto prædeterminante, & physica prædeterminatione.

39. Tres sunt concordiae difficillimæ, & obscurissimæ, quæ tria veluti sacratissima ænigmata appellantur merito possunt: nimis in concordia libertatis Dei, cum ejus immutabilitate; concordia libertatis Christi, cum ejus impeccabilitate; & concordia libertatis hominis, cum efficacia gratiæ & divina voluntatis. Unde Augustinus lib. de gratia Christi cap.47. *Ista questione ubi de libero arbitrio voluntatis, & Dei gratia disputatur, ita est ad discernendum difficilis, ut quando defenditur liberum arbitrium, negari Dei gratia videatur; quando autem assertur Dei gratia, liberum arbitrium puerum auferri. Et lib. 2. contra litteras Petiliani: Si tibi proponam questionem, quomodo Deus Pater atrahit ad Filium homines quos in libero dimisit arbitrio? fortassis eam difficile soluturus es: quomodo enim atrahit, si dimisit ut quis quod voluerit eligat? & tamen utrumque verum est, sed intellectu hoc penetrare parci valent. Ut tamen quo vineculo sine glutino connectantur ista & copulentur inter se, aliquatenus explicetur, dabit ille, qui, ut ait Job, facit concordiam in sublimibus.*

G 2 40. Ques.